

ไข้เลือดออก

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus) ซึ่งมีทั้งหมด 4 สายพันธุ์ การติดเชื้อส่วนใหญ่จะไม่แสดงอาการ หรืออาจแสดงอาการไม่มาก มีเพียงส่วนน้อยที่จะมีอาการไข้เลือดออก ซึ่งการติดเชื้อซ้ำจะมีโอกาสทำให้เป็นไข้เลือดออกได้มากกว่าการติดเชื้อครั้งแรก

วิธีการติดต่อ

โรคไข้เลือดออกเดงกีมียุงลายบ้าน (Aedes aegypti) เป็นแมลงนำโรคที่สำคัญ และในชนบทบางพื้นที่ จะมียุงลายสวน (Aedes albopictus) เป็นแมลงนำโรคร่วมกับยุงลายบ้าน เมื่อยุงลายตัวเมียกัดและดูดเลือดผู้ป่วยที่อยู่ในระยะไข้ ซึ่งเป็นระยะที่มีไวรัสอยู่ในกระแสเลือดมาก เชื้อไวรัสจะเข้าสู่กระเพาะยุง และเพิ่มจำนวนมากขึ้น แล้วเดินทางเข้าสู่ต่อมน้ำลาย พร้อมทั้งจะเข้าสู่คนที่ถูกกัดต่อไป เมื่อยุงที่มีเชื้อไวรัสเดงกีไปกัดคนอื่นก็จะปล่อยเชื้อไปยังคนที่ถูกกัด

ระยะฟักตัว

หลังจากถูกยุงที่มีเชื้อกัด ใช้เวลาประมาณ 3-14 วัน (โดยทั่วไปประมาณ 5-8 วัน) ก่อนที่จะเริ่มป่วย

อาการและอาการแสดง

ผู้ป่วยจะเริ่มมีอาการของโรค ซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกันได้ ตั้งแต่มีอาการคล้ายไข้เดงกี (dengue fever: DF) ไปจนถึงมีอาการรุนแรง (dengue hemorrhagic fever: DHF) และรุนแรงมาก จนถึงช็อกและเสียชีวิต (dengue shock syndrome: DSS)

การดำเนินโรคของโรคไข้เลือดออกเดงกี แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะไข้ ระยะวิกฤต/ช็อก และระยะฟื้นตัว

1. ระยะไข้ (ทั่วไปนาน 3-5 วัน)

ผู้ป่วยจะมีไข้สูงเกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน ส่วนใหญ่ไข้จะสูงเกิน 38.5 องศาเซลเซียส บางรายอาจมีอาการชักเกิดขึ้น โดยเฉพาะในเด็กที่เคยมีประวัติชักมาก่อน ผู้ป่วยมักจะมีหน้าแดง (flushed face) ส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะไม่มีอาการน้ำมูกไหลหรืออาการไอ เบื่ออาหาร อาเจียน และไข้จะสูงลอยอยู่ 2-7 วัน อาการเลือดออกที่พบบ่อยคือ ที่ผิวหนัง การทดสอบทูนิเกตต์ (tourniquet test) คือเอาที่วัดความดันมารัดรอบต้นแขนในความดันที่พอเหมาะ เป็นเวลา 5 นาที จะพบจุดเลือดออกมากกว่า 10 จุดต่อพื้นที่ 1 ตารางนิ้ว เรียกว่า ไข้ผลบวก พบได้ตั้งแต่ 2-3 วันแรกของโรค ร่วมกับมีจุดเลือดออกเล็กๆ กระจายตามแขน ขา ลำตัว รักแร้ อาจมีเลือดกำเดาหรือเลือดออกตามไรฟัน ในรายที่รุนแรงอาจมีอาเจียนและถ่ายอุจจาระเป็นเลือด ซึ่งมักจะเป็นสีดำ (melena) ส่วนใหญ่จะคลำตับโต ได้ประมาณวันที่ 3-4 นับแต่เริ่มป่วย ในระยะที่ยังมีไข้อยู่ ตับจะนุ่มและกดเจ็บ ซึ่งทำให้ผู้ป่วยรู้สึกเจ็บบริเวณชายโครงขวา

2. ระยะวิกฤต/ช็อก (นาน 24-48 ชั่วโมง)

ประมาณ 1 ใน 3 ของผู้ป่วยไข้เลือดออกเดงกี จะมีอาการรุนแรง เกิดภาวะไหลเวียนโลหิตล้มเหลวหรือช็อก ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงที่ไข้ลดลงอย่างรวดเร็ว ภาวะช็อกที่เกิดขึ้นนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ถ้าไม่ได้รับการรักษาผู้ป่วยจะมีอาการเลวลง และอาจเสียชีวิตได้

3. ระยะฟื้นตัว (นาน 2-3 วัน)

ระยะฟื้นตัวของผู้ป่วยค่อนข้างเร็ว ในผู้ป่วยที่ไม่ช็อกเมื่อไข้ลดส่วนใหญ่ก็จะดีขึ้น ส่วนผู้ป่วยช็อกถ้าได้รับการรักษาอย่างถูกต้องทันท่วงทีจนพ้นระยะช็อกจะเข้าสู่ระยะฟื้นตัว ผู้ป่วยจะมีอาการดีขึ้นอย่างชัดเจนสามารถรับประทานอาหารได้มากขึ้น ปัสสาวะออกดี มีผื่นขึ้นตามตัวมักพบที่แขนขาและซีฟวรซาลง

การรักษา

ในปัจจุบันยังไม่มียาฆ่าเชื้อไวรัสเดงกี การรักษาจึงเป็นการรักษาแบบประคับประคองตามอาการ ในระยะไข้สามารถให้ยาลดไข้โดยหลีกเลี่ยงยาในกลุ่มแอสไพรินเนื่องจากทำให้มีเลือดออกในกระเพาะอาหารได้ที่สำคัญที่สุดได้แก่การดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดระยะเวลาวิกฤต คือ ช่วง 24-48 ชั่วโมง ที่มีการรื้อของพลาสมาโดยจะมีการติดตามดูความเข้มข้นของเลือด การเปลี่ยนแปลงของเกล็ดเลือด การเปลี่ยนแปลงของสัญญาณชีพ เผื่อระวังภาวะเลือดออกและภาวะช็อกเพื่อให้เส้นทางเลือดเลือดดำและการรักษาประคับประคองอื่นๆอย่างเหมาะสมจนพ้นระยะช็อก

การควบคุมและป้องกันโรค

การป้องกันไข้เลือดออกทำได้โดยการกำจัดลูกน้ำยุงลายซึ่งยังมีปัญหาในการควบคุมอยู่หลายประการ จำเป็นต้องได้รับการรณรงค์อย่างเนื่องและอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่าย ทำได้โดยการสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ยุงสัปดาห์ละ 1 ครั้งถ้าพบลูกน้ำยุงลายในภาชนะใส่น้ำให้กำจัดโดยการใส่ทรายอะเบตลงไป ควรชั่งตวงภาชนะใส่น้ำที่พบลูกน้ำยุงลายทุกสัปดาห์ ทั้งหรือทำลายภาชนะที่ไม่ได้ใช้แล้วและมีน้ำขัง

ในปัจจุบันวัคซีนป้องกันไข้เลือดออกได้มีการขึ้นทะเบียนโดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาแห่งประเทศไทยซึ่งถือเป็นวัคซีนป้องกันไข้เลือดออกชนิดแรกของโลกซึ่งครอบคลุมเชื้อไวรัสเดงกีทั้ง 4 สายพันธุ์โดยได้รับการอนุมัติให้ใช้ในผู้ที่มีอายุระหว่าง 9-45 ปี ฉีดทั้งหมด 3 เข็มที่ 0,6 และ 12 เดือน จากการศึกษาพบว่าวัคซีนมีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคไข้เลือดออกได้ 65.6% ลดอัตราการป่วยที่มีภาวะเลือดออกรุนแรงได้ 92.9% ผลข้างเคียงหลังการฉีดวัคซีนได้แก่ อาการปวดบริเวณที่ฉีด มีไข้ อ่อนเพลีย อ่อนแรง โดยไม่แนะนำให้ฉีดในผู้ที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือได้รับยากดภูมิคุ้มกัน สตรีมีครรภ์และสตรีให้นมบุตร ผู้ที่กำลังมีอาการเจ็บป่วยฉับพลันปานกลางหรือรุนแรง ห้ามฉีดในเด็กอายุต่ำกว่า 9 ปี กำลังมีการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาวัคซีนที่ประสิทธิภาพมากขึ้น